

איד לקיים שיעור ערכים

ע"ג וע"נ: ערך גבוה וערך נמוך

"ערך" היא מילה שכולם מכירים. "זהו ערך גבוה וזהו ערך נמוך". "אני מעריך את הבריאות שלי יותר מכל דבר אחר". "אני מעריך יותר איכות מאשר כמות, לכן לכתוב חיבור טוב חשוב לי יותר מלכתוב חיבור ארוך". "נראה שיש לו ערכים שונים מהערכים שלנו". הבעיה היא שאנו משתמשים במילה "ערך" בצורות רבות כל כך. כמו כן, קשה מאוד להגדיר את המילה "ערך" בצורה טובה. המורה צריך להישמר מלהחדיר בלבול ופילוסופיה לשיעור; עליו להשתדל שהדברים יישארו פשוטים וברורים ככל האפשר, גם אם התוצאה רופפת מבחינה פילוסופית.

נעשית הבחנה בין ערך גבוה (ע"ג) וערך נמוך (ע"נ). החלוקה לשתי קטגוריות או "תיבות" היא אופיינית לשיעורי קורט חשיבה 5. בשיעור זה ה"תיבות" חשובות במיוחד היות שערך הוא מושג יחסי, ואפשר להתמודד אתו רק על בסיס השוואתי, כשערכו של דבר אחד גבוה מערכו של דבר שני. אדם עשוי לייחס ערך רב לבריאותו וערך נמוך לכסף. אדם אחר יכול להעמיד גם כסף וגם בריאות במקום גבוה ברשימת ערכיו - אך אם היה צריך לבחור בין השניים, היה מעמיד בריאות במקום גבוה יותר (במילים אחרות, האם ההשוואה היא בין כסף לבין בריאות או בין כסף ובריאות לבין כל השאר?). הפתרון לבעיה זו הוא: **באופן כללי, ע"ג וע"נ מתייחסים לדברים שאנו מייחסים להם ערך רב ולדברים שאנו מייחסים להם ערך מועט.** במילים אחרות, בהקשר של כל הערכים שלנו, אנו יכולים לשים חלק בתיבת הע"ג וחלק בתיבת הע"נ. אולם בהקשר של מצב או פעולה מסוימים, כשצריך לבחור בין שני ערכים סותרים, הע"ג וע"נ מתייחסים לערכים שיש להם בהקשר המסוים. במסגרת ה"ק ש ר נתון, ע"ג וע"נ מתייחסים לערכים הגבוהים ולערכים הנמוכים. הנקודה החשובה היא שההקשר חייב להיות ברור לכולם. מהו ההקשר? אילו ערכים מעורבים פה? לאילו מהם מתייחסים כאל ערכים גבוהים (ע"ג) ולאילו כאל ערכים נמוכים (ע"נ)?

באיור המופיע בכרטיס העבודה לתלמיד רואים טבח המערב בתוך קערה המסומנת "החיים" מגוון של ערכים. הרעיון פה הוא שערכים רבים מרכיבים את ההנאה מהחיים. מטרת השיעור היא לעודד את התלמידים לבחון את הערכים האלה, במקום לקבל אותם כמובנים מאליהם ולא להיות מודעים להם. שתי ה"תיבות" ע"ג וע"נ משמשות כדרך להביא אנשים לבחון את הערכים המעורבים במצב מסוים.

ערכים הם מרכיב חיוני של החשיבה. כל ההחלטות, השיפוט, הבחירות והפעולות מבוססים בסופו של דבר על ערכים שאנו בוחרים לעשות בהם שימוש. אפשר להדגיש נקודה זו. החשיבה שלנו מתוכננת להשיג את כמות המידע המרבית שניתן להפיק מתוך ניסיונו. כשיש לנו את המידע הזה, אנו נוהגים על פי ערכינו.

דוגמאות

(קיראו את הסעיף דוגמאות המופיע בכרטיסי העבודה לתלמיד).

הדוגמאות הניתנות לערכים גבוהים (ע"ג) הם אלו שרוב האנשים היו מקבלים אותם כערכים גבוהים או חשובים: בריאות, פנאות, אושר, הצלחה, כסף, מה שאחרים חושבים. הדוגמאות הניתנות לערכים נמוכים (ע"נ) קשות יותר, משום שאדם אינו מייחס באופן מודע ערך מועט למשהו. רק כשאנחנו משווים דבר למשהו אחר ניתן להעריך משהו כבעל ערך נמוך. הדוגמאות מייחסות ערך גבוה ליושר וערך נמוך לכסף, ולהפך. ייחוס ערך גבוה לנוחיות וערך נמוך לשמירת ניקיון הסביבה מוצג גם כניגודים. צריך להדגיש שאנו משתמשים בתוויות "גבוה" ו"נמוך" במובן יחסי, בהתאם להקשר מסוים.

תרגול

(קראו את הסעיף תרגול המופיע בכרטיסי העבודה לתלמיד).

תרגיל 1.

זהו תרגיל קבוצתי שהוקצו לו 3 דקות. חברי הקבוצה דנים בערכים השונים המצוינים בכרטיס העבודה לתלמיד ומחליטים על דירוגם הערכי: ראשונים בעלי הערך הגבוה ביותר, ואחרונים בעלי הערך הנמוך ביותר. עם תום הזמן המוקצב, כל קבוצה מציגה את רשימתה. המורה עורך רשימה מסכמת על הלוח, כשליד כל ערך הוא רושם את מקומו בדירוג של כל קבוצה. למשל, "נוחיות" יכולה להיות במקום שביעי, שמיני, שישי ושביעי, וזה מעניק לערך זה ניקוד של 28 נקודות. הפריט בעל הניקוד הנמוך ביותר נרשם בראש הרשימה החדשה וכן הלאה.

תרגיל 2.

ניתן לבצע תרגיל זה בקבוצות (יש להקצות לכך 3 דקות) או כדיון כיתתי פתוח. קוראים את רשימת הערכים של יוסי ומדרגים את הערכים כגבוהים (ע"ג) או כנמוכים (ע"נ). קוראים את רשימתה של רונית ומדרגים בצורה דומה. במקרים מסוימים אולי לא ברור האם יוסי או רונית דירגו משהו כבעל ערך גבוה או נמוך, ואז ניתן לומר שאפשר לדרגם כבעלי ערך גבוה או נמוך לפי בחירה.

הצעות:

- להכיר דברים שונים (גבוה אצל יוסי, נמוך אצל רונית)
- חריצות (גבוה אצל יוסי, נמוך אצל רונית)
- להרוויח הרבה כסף (גבוה אצל שניהם)
- לכרצות את ההורים (גבוה אצל יוסי, נמוך אצל רונית)
- לשחק משחקי ספורט רבים ככל האפשר (נמוך אצל יוסי, גבוה אצל רונית)
- להסתדר עם חברים (גבוה אצל יוסי, נמוך אצל רונית)
- בריאות (גבוה אצל שניהם, אולי יותר גבוה אצל רונית)
- דעת המורה (גבוה אצל יוסי, נמוך אצל רונית)
- ללמוד באוניברסיטה (גבוה אצל יוסי, נמוך אצל רונית)
- להיחשב לחכם (גבוה אצל יוסי, נמוך אצל רונית)

תרגיל 3.

תרגיל קבוצתי (הקצו לכך 5 דקות). הקבוצות דנות בדוגמאות ומחליטות מהם הערכים המעורבים כאן, ובהקשר זה - אילו ערכים גבוהים ואילו נמוכים (כלומר, אילו ערכים מנצחים). המשימה מתחלקת, אם כן, לשניים: לציין את הערכים המעורבים ולהעריך את חשיבותם. את התרגיל ניתן לבצע כדיון כיתתי פתוח; במקרה זה, כל דוגמה מועלית לדיון בתורה וכל הכיתה דנה בה.

הצעות:

- הרעב גובר על חוש היושר ועל הפחד להיתפס
- הפחד מלהיתפס גובר על הרעב ועל הצורך בהתלהבות
- הפחד מלהיחשב פחדן גובר על הפחד להיתפס
- האהבה לילד גוברת על הפחד להיתפס
- הצורך בהתפארות גובר על חוש היושר
- לחוש היושר ניתן ערך גבוה יותר מאשר להתעסקות בענייניו ולקמה שאחרים חושבים
- חוסר הרצון לגנוב (או הרצון לכרצות את השלטונות) גובר על הפחד שיקראו לו מלשין

בכל אחד מהמקרים האלה אפשרי הסבר אחר. הדבר החשוב הוא שיהיה ברור מהם הערכים המעורבים בתגובה.

תרגול

1. רוב האנשים מייחסים ערך גבוה לדברים הרשומים להלן. דרוג אותם לפי מידת ערכם בעיניכם. שימו את הגובה ביותר ראשון, את הנמוך אחריו – שני, וכן הלאה.
בראות, מה שחשבים אנשים אחרים, חופש מפחד, הימנעות משעמום, ביטחון, נוחות, חופש מרגע, להיות יפים, להיות חכמים.
2. ויסו מקדיש זמן רב למבחנים אבל רוגז לא. הסיבה לכך היא שליוסי ולרונית ערכים שונים. עבור כל השניים לולל גבוהר את הערכים הגבוהים ביותר של ויסו ושל רוגז ואת חסר את הערכים הנמוכים ביותר שלהם.
להכיר דברים, להיות חרוצים, להיות הרבה כסף, לרצות את ההורים, לשחק כמה שיותר משחקי ספורט, להסתדר עם חברים, נשאי הלימוד בביי-חספר, בראות תקינה, הדעה של המורה, ללמוד באוניברסיטה, להחשב לחכם.
3. כל אחד מן המצבים הבאים נשען על ערך שונה. הראו איך ערכים אלה משתנים בכל מצב.
*
 - נער גונב תפוח מחנות המכולת כי הוא רעב מאוד
 - הנער התכוון בדיקק לגנוב תפוח אך נצטר כי הבחין בשוטר שמתכוון בו
 - נער מואשם על ידי חבריו שהוא מכדי לגנוב תפוח, ולכן הוא גונב תפוח
 - נער גונב תפוח ונותן אותו לילד רעב
 - נער קונה תפוח ומתפאר בפני חבריו שגנב אותו
 - נער עוצר בעד נער אחר מלגנוב תפוח
 - נער מדווח על נער אחר שגנב תפוח
4. נער ונערה צריכים להחליט האם להתחתן מיד כשייכנסו את הלימודים או לחכות שנה עד שהיו מבוגרים יותר. הם צריכים לשקול גורמים רבים ולהחליט איזה ערך עליהם לייחס לכל גורם. מנס הגורמים ואיזה ערך לעצמם עליהם לייחס לכל אחד מגורמים אלה?
*

פעולה

1. נסו לזהות את הערכים שמאחורי חשיבה, פעולה, שיפוט או בחירה.
2. לאלו דברים מייחסים ערך גבוה (ע"ג) ולאלו נראה שמייחסים ערך נמוך (ע"נ)?
3. האם האדם האחר חושב או מתנהג אחרת ממני מפני שיש לו ערכים שונים משלי?
4. כשעורכים שיפוט, בחירה או החלטה צריך שהיה לנו ברור על בסיס איזו ערכים אנו פועלים.

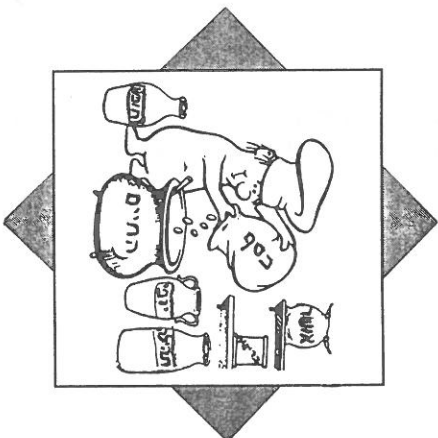
פרויקט

1. מוליטקאא אחד מצהיר שיש לשלם לאנשים לפי כמות העבודה שהם עושים. מוליטקאא אחר אומר שצריך לשלם לאנשים לפי נוצריהם ושואר בעל משפחה גדולה צריך להרוויח יותר מאשר רווק, ללא קשר לשאלה כמה קשה כל אחד מהם עובד. רעיונות שונים אלה מבוססים על ערכים שונים. כצד שונים ערכיהם של שני הפוליטיקאים?
2. איזו היית ממנה בית-ספר גדול שלומרים בו 1,000 נערים ונערות, איזו דברים היו נחשבים כבעלי ערך גבוה? מהם הערכים שלך שעשויים להיות שונים מערכיהם של התלמידים?
*

© מכון ברנזקו ו"ס לפיתוח החשיבה

אזאקז דה-מנון - קורט חשיבה 5: מידע ותחושות כרטיס עבודה לחלמיד

9. צרכי

מה חשוב לכם ביותר? מה אתם רוצים להפיק מהחיים? איך אתם מעריכים דבר מסוים? האם תוכלו לחיט לדבר מסוים ערך גבוה (ע"ג) או ערך נמוך (ע"נ)? כל חשיבתו, שיפוטיו, בחירותיו ופעולותיו מבוססים על הערכים שאנו מחזיקים בהם.

ערך גבוה (ע"ג):

ישנם דברים שאנו מייחסים להם ערך גבוה. הערך הגבוה יכול להיות קבוע או זמני. אנשים שונים מייחסים ערך גבוה לדברים שונים.

דוגמאות:

רוב האנשים מייחסים ערך גבוה לבריאות תקינה. רוב האנשים היו מייחסים ערך גבוה לחיט ולדעים של אחרים עליהם. יש אנשים שמייחסים ערך גבוה לכסף או להצלחה. כמעט כולם מייחסים ערך גבוה לאושר. אנשים היו מייחסים ערך רב להנאה ולקין.

ערך נמוך (ע"נ):

ישנם דברים שאנו מייחסים להם ערך נמוך. כשאנו צריכים לבחור בין שני דברים, לעתים עלינו לחיט ערך גבוה יותר לאחר מהדברים וערך נמוך יותר לשני. יש אנשים המייחסים ערך רב לדברים שאנשים אחרים אינם מחשיבים כבעלי ערך גבוה.

דוגמאות:

יש אנשים שראים כסף כערך גבוה ועוד כערך נמוך. יש אנשים שראים יושר כערך גבוה וכסף כערך נמוך. יש אנשים שראים סחוקו ובקבוקים בטוב יותר מהם מייחסים ערך גבוה לנחיות וערך נמוך לשמירה על הסביבה. יש אנשים שמייחסים ערך גבוה להנאה וערך נמוך להנאתם של אחרים, לכן הם יפעילו את הרדיו בעצמה רבה בגן הציבורי.

החבה מדוע אתם עושים משהו או מדוע משהו אחר עושה משהו מסוים בדיון להיות את הערכים השונים שעומדים בבסיסה של החשיבה.

תרגיל 4.

תרגיל קבוצתי (הקצו לכך 3 דקות). ניתן לבצעו גם כדיון כיתתי פתוח. המשימה הראשונה היא לבחון את הגורמים שהשניים צריכים לשקול. המשימה השנייה היא לייחס ערך לגורמים אלה. מאחר שלרוב הערכים האלה ניתן לייחס ערך גבוה, המורה יכול לבקש לציין ארבעה שהם בעלי הערך הגבוה ביותר.

הצעות:

- אהבתם אחד לשני (ערך גבוה)
- האם הם מוכנים לנישואין? (ערך נמוך)
- האם הם מסוגלים לתמוך בעצמם מבחינה כלכלית? (ערך גבוה)
- מה יחשבו חבריהם? (ערך גבוה)
- מה יחשבו הוריהם? (ערך גבוה)
- האם זה יפריע ללימודיהם? (ערך נמוך)
- כולם אומרים שהם צריכים לחכות (ערך נמוך)
- הרעיון של נישואין הוא הדבר שמוצא חן בעיניהם (ערך נמוך)

אלה אינן הצעות לדירוג הערכים אלא הערכות שעשויות להיעשות במצב הנתון.

פעולה

(קראו את הסעיף **פעולה המופיע בכרטיסי העבודה לתלמיד**).

בסעיף זה בכרטיס העבודה לתלמיד מופיעים ארבעה שלבים מעשיים שניתן להפעיל כשמעריכים את הערכים העומדים בבסיסו של מצב חשיבה מסוים. הדגש הוא על חשיפת הערכים שעומדים בבסיס החשיבה. השלבים הראשון והרביעי נראים דומים מאוד. הדגש בשלב הראשון הוא על בחינת הערכים המעורבים בתהליך, וזאת לפני שמתחילים לחשוב; הדגש בשלב הרביעי, לעומת זאת, הוא על חשיפת הערכים שמהווים את הבסיס לשיפוט, לבחירה או להחלטה שאנו עושים. בשלב הראשון אנו שואלים את עצמנו: "אילו ערכים מעורבים במצב הזה?" ובשלב הרביעי אנו שואלים: "בואו נראה מדוע אנו מבצעים את הבחירה הזו". השלב השלישי מעודד את התלמידים לא רק לבחון את הערכים שלהם, אלא גם את הערכים שעשויים להשפיע על חשיבתם של אחרים.

פרוייקט

(קראו את הסעיף **פרוייקט המופיע בכרטיסי העבודה לתלמיד**).

בפריט הפרוייקט ניתן להשתמש כפריט חלופי לתרגילים של השיעור עצמו. שימוש אחר הוא לספק הזדמנות ליישום העקרונות שנלמדו בשיעור זה ביתר עומק. על הפריטים עובדים לרוב כיחידים, בסוף שיעור כפול או כשיעורי-בית. התוצר הוא ביבור או ראשי-פרקים. התלמידים מתבקשים להשתמש לשם כך בעקרונות שבהם עסק השיעור, ולא לכתוב חיבור על הנושא שאינו קשור לעניין הערכים.

פרוייקט 1.

זו שאלה חברתית בסיסית. התלמידים יכולים לגשת למשימה באחת מתוך שתי דרכים. הם יכולים לכתוב דיון דמיוני בין שני פוליטיקאים ואז לציין את הערכים השונים העומדים בבסיסו של הדיון; או שהם יכולים להתמודד ישירות עם הערכים שלדעתם מעורבים במצב.

נקודות מוצעות:

- פוליטיקאי אחד מחשיב את השקעת המאמץ, את העבודה שנעשית, את התרומה לחברה, את המשמעת ואת רעיון הגמול כבעלי ערך גבוה
- הפוליטיקאי השני מייחס ערך גבוה לאנשים כבני אדם בעלי צרכים מסוימים, וכן לרווחתם ולצורכיהם של משפחות וילדים. פוליטיקאי זה מחשיב פחות את ערכי העבודה והתרומה לחברה

פרויקט 2.

בפרויקט זה התלמידים צריכים לדמיין שהם המנהל. עליהם לומר אילו ערכים היו בעיניהם הגבוהים ביותר אילו היו בתפקיד המנהל. עליהם להראות איך דירוג ערכים זה עשוי להיות שונה מדירוגם של התלמידים.

נקודות מוצעות:

- משמעת (ערך גבוה אצל המנהל, ערך נמוך אצל התלמידים)
 - לימוד והצלחה במבחנים (ערך גבוה אצל המנהל, ערך מעורב אצל התלמידים)
 - אושרם של התלמידים (ערך גבוה אצל שניהם)
 - תלונותיהם של ההורים (ערך גבוה אצל המנהל, ערך נמוך אצל התלמידים)
 - אדמיניסטרציה (ערך גבוה אצל המנהל, ערך נמוך אצל התלמידים)
 - אושרם של המורים (ערך גבוה אצל המנהל, ערך נמוך אצל התלמידים)
 - ביטול האלימות (ערך חשוב בעיני המנהל וגם בעיני התלמידים)
- ההצעות כאן הן לאו דווקא ההערכות שצריכות להיעשות, ועם זאת הן סוג ההערכות שעשויות להיעשות.